

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

ГНУЧКІ НАВИЧКИ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Зінаїда Бакум,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови,
Криворізький державний педагогічний університет
E-mail: zinabakum@gmail.com

Зміни, що відбуваються в сучасному світі, висувають нові вимоги до рівня підготовки здобувачів загальної середньої освіти. У суспільстві запитують випускники, готові адаптуватися до мінливого середовища, домовлятися, коректно відповідати на запитання, делікатно висловлювати власні позиції та толерантно відстоювати їх, аргументувати, навчатися упродовж життя, поєднувати різноманітні професійні навички, виконувати життєво необхідні функції, яких потребує довкілля. Відповідно до цього в низці нормативно-правових актів (Стратегія національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки, Державний стандарт базової і повної середньої освіти, Стратегія розвитку вищої освіти України на 2021–2031 роки, Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи) указано на формування ключових та предметної компетентностей у закладах загальної середньої освіти.

Науковці (Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, О. Караман, О. Копусь, О. Кулик, О. Кучерук, І. Кучеренко, Л. Мамчур, Л. Овсієнко, С. Омельчук, М. Пентилюк, Л. Попова, А. Попович та ін.) стверджують, що в епоху інформаційного суспільства відбувається переакцентуація – знання поступово втрачають ключову цінність, чільне місце посідає особистісний досвід володіння цими знаннями в конкретній життєвій ситуації, що неабиякою мірою залежить від розвинутого емоційного інтелекту, уміння слухати і чути співбесідників, сприймати особистісні якості інших, брати на себе відповідальність, довіряти, делегувати обов'язки тим, хто поряд. Сучасні лінгводидакти відзначають, що подекуди в теорії та практиці навчання української мови увагу зосереджено на суто навчальних досягненнях здобувачів. Водночас радять провадити освітню діяльність так, щоб результат полягав не у відтворенні інформації, а у проєкції на послуговування знаннями в нових життєвих умовах.

З огляду на сказане в науковому полі з'явилися терміни: *soft skills* (м'які, або гнучкі, навички), що корелюють із предметними, чи професійними знаннями, – *hard skills* (тверді навички). У цій бінарній опозиції, на думку О. Маленко, *hard skills* – це система здобутих фахових знань і сформованих

професійних умінь; *soft skills* – гнучкі навички фахівця, що мають більш загальний (універсальний) характер, торкаються сфери його особистісних ресурсів бути успішним і продуктивним [5]. З нашого погляду, *soft skills* у навчанні української мови – це здатність до адаптивної та конструктивної поведінки, що дає змогу особистості засобами мови впоратися з життєвими труднощами, сприяє прийняттю обґрунтованих рішень, розв’язанню проблем, розвиткові критичного і творчого мислення, результативному спілкуванню, вибудовуванню відносини у побутових, соціальних та професійних форматах.

Учасники Усесвітнього економічного форуму в Давосі (2020 р.) випрацювали й опублікували 10 гнучких навичок, які будуть запитаними у 2025 році: аналітичне мислення й інноваційність; активне навчання та стратегії навчання; розв’язання складних проблем; критичне мислення й аналіз; креативність, оригінальність та ініціативність; лідерство та соціальний вплив; використання технологій, моніторинг, контроль; створення технологій та програмування; витривалість, стресостійкість і гнучкість; логічне аргументування, розв’язання проблем і формування ідей [7].

Благодатним підґрунтям для формування означених навичок є навчання української мови, де, відповідно до нормативно-правових освітніх документів (“Про повну загальну середню освіту”, концепція “Нова українська школа”, рекомендації Всесвітнього економічного форуму в м. Давос тощо), формуються так звані 4 К: комунікація, кооперація, критичне мислення, креативність.

Сучасні лінгвісти, психологи, педагоги, лінгводидакти вказують, що українська мова як предмет мовно-літературної галузі передбачає розвиток компетентних мовців із гуманістичним світоглядом, які послуговуються українською мовою задля духовного, культурного та національного збагачення, формування ціннісних орієнтацій і ставлень. Водночас доводять, що комунікація – надважливий складник трансверсальних компетентностей (система, елементами якої є умотивованість до прояву компетентностей, оволодіння змістом компетентності, уміння їх проявляти в різних життєвих ситуаціях тощо) [2, с. 65], оскільки саме у спілкуванні соціалізується особистість. У цьому контексті доречно згадати твердження Ф. Бацевича, який комунікативну діяльність не вважає незалежною і не розглядає як самостійну, оскільки на перебіг реального спілкування людей, безумовно, впливають різноманітні чинники, зокрема, когнітивні, соціальні, психологічні та інші сутнісні риси та статуси комунікантів; їх плинні, змінні в часі стани; конкретні умови комунікації (визначені контексти і ситуації) тощо [1, с. 202]. Відповідно, у процесі розвитку комунікативних умінь суб’єктам освітнього процесу необхідно зосереджувати увагу на тому, щоб навчатися доносити інформацію одне одному, встановлювати контакт, домовлятися, запобігати створенню конфліктних ситуацій, розв’язувати непорозуміння, вправлялися в постановці запитань, усвідомлено послуговуватися невербальними засобами комунікації тощо.

Задля формування *soft skills* у навчанні мови важливо розвивати навички кооперації (об’єднання в групу для розв’язання спільних завдань у команді), що створює умови для тісних взаємин, характеризованих повагою, емпатією,

взаємопідтримкою, взаємодопомогою, взаємовідповідальністю, солідарністю. Означені характеристики є підґрунтям відносин у будь-якій життєвій ситуації. Методологічною основою змісту кооперативної освіти мають бути загальнолюдські, духовні й національні цінності, сконцентрованість на актуальних і перспективних інтересах суб'єкта освітньої діяльності [3, с. 97].

Навчання мови сприяє розвитку критичного мислення, що передбачає вміння оцінювати, обґрунтовувати застосування отриманих результатів відповідно до ситуацій та проблем, спостерігати, інтерпретувати, інтегрувати інформацію, вибудовувати умовиводи і логічні ланцюжки, доводити, упевнено і водночас коректно висловлювати власні погляди. У Концепції «Нова українська школа» критичне мислення визначено як комплекс мисленнєвих операцій, який є складником наскрізних умінь, що передбачає здатність аналізувати, порівнювати, синтезувати й оцінювати інформацію з різних джерел; формулювати запитання, виявляти проблеми; генерувати гіпотези, оцінювати альтернативи; а також робити свідомий вибір і обґрунтовувати ухвалені рішення [6].

Із критичним мисленням особистості тісно пов'язане креативне, тому актуальним аспектом формування гнучких навичок у навчанні української мови є креативність, що передбачає: розвиток продуктивності (здатність до створення об'єктів творчості); гнучкість (здатність знаходити розв'язання будь-якої ситуації, швидко змінювати своє мислення і поведінку залежно від обставин); оригінальність (висування новітніх ідей); уміння розв'язувати складні життєві завдання. З погляду О. Кучерук [4, с. 83], психолого-педагогічними умовами для вдосконалення лінгвокреативного потенціалу учнів основної школи й ефективного розвитку їхніх творчих здібностей є збагачення емоційно-ціннісної сфери, розвиток творчої уяви, образного і критичного мислення, мимовільної уваги, чуття мови, мовної пам'яті, інтуїції, мовно-естетичних смаків, мовної / мовленнєвої свідомості здобувача, притаманної йому індивідуальної смислової семантики, картини світу, забезпечення мотивації творчої мовленнєвої діяльності за допомогою традиційних і інноваційних методів навчання, створення позитивного середовища спілкування, стимулювання творчих інтелектуально-мовленнєвих здібностей учня й формування його персональних навчально-когнітивних стилів.

Отже, гнучкі, або м'які, навички набувають ознак базових складників мовної особистості учня, відповідно, потребують системного розвитку на всіх рівнях навчання української мови, що вимагає розроблення необхідних компонентів *soft skills*, проектування освітньої діяльності в поєднанні традиційних та інноваційних технологій. Системне формування таких навичок забезпечить розвиток професійної діяльності, прагнення партнерів до взаєморозуміння в комунікуванні, емпатію, скерує на саморозвиток та навчання упродовж життя.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підруч. Київ : Академія, 2009. 346 с.

2. Вєдь Т. Теоретичні засади формування трансверсальних компетентностей на сучасному етапі розвитку суспільства. *Педагогічні науки*. 2020. Вип. 93. С. 64–69.
3. Куций А. Кооперативне навчання в контексті постнекласичної філософсько-освітньої парадигми та її цінностей. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2021. Вип. 36. С. 95–100.
4. Кучерук О. Розвиток креативної мовної особистості учня основної школи. *Педагогічні науки. Вісник Житомирського державного університету*. Вип. 6 (72). С. 82–87.
5. Малєнко О. Гнучкі навички в системі вищої освіти: формування загальних компетентностей. Сучасна українська лінгводидактика: теорія і практика навчання мови в закладах освіти : кол. монографія / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Харків. іст.-філол. т-во ; за заг. ред. О. О. Малєнко. Харків : ХНПУ ; ХІФТ, 2024. С. 8– 4.
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them. URL : <https://www.weforum.org/stories/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/>.

ТЕКСТОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГРАФІТІ ЯК ВИДУ МОЛОДІЖНОЇ СУБКУЛЬТУРИ

Евеліна Боєва,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української та зарубіжної літератур,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
E-mail: evelinaboeva4@gmail.com

Найважливішим для сучасної теорії тексту і дискурсу є визнання за будь-якою текстово-дискурсивною творчістю вираженого соціального змісту та антропоморфного характеру, динамічності структури та різноаспектності структурованості і зв'язності компонентів. Тому текстологічний та семіотичний аспекти аналізу графітійної творчості мають на меті розгляд мови як реального факту життя соціуму, мови у взаємодії з субкультурою. Коли мова йде про графіті для дослідників значний інтерес представляє соціотворча стратегія щодо семіотичного, семантичного та структурного варіювання обраних автором засобів, а також адаптація їх текстологічних характеристик в соціотворчості.

На відміну від так званих «старих графіті», які традиційно розглядаються в діахронічному аспекті (як джерело знань про культуру, побут і факти давньої історії), сучасні вуличні «нові графіті», як ті, що представляють неформальне